

ת"ז א. מוספות בשבט
דף פ"ו ע"ב ד"ה ואמו
בשם המלך א"ן וכן כתב
הכל בו [סימן טו] ושבו
הלקט [סימן רה]:

ציונים לרמ"א

ת"ז א. מנהגים [פד] יטן
עמוד לנ]:

עמרת זקנים

ת"ז א [א] ראש חדש ניסן שחל
להיות בשבת או הוא פרשה
החודש ואומרים פיוט
השיך לאותה פרשה תוך
מן האופן אביר הגביר ג.
ומפטרין בפרשת החודש
ולא השמים כסאי, דלעולם
מפטרין במאי דליק
מניה בקריאה [מהרמ"י
לגט ובמנהגים מוסד יטן
עמוד לנ-ג]. ועיין בט"ז
השעם למה קוראין אותו
שבת הגדול [מין הרב בעל
עמרת זקנים לדבריו]:

הגהות והערות

א. פנינו נמנהג כמון
אלקטא. ובדפ"א כחזו כפן
שם אדח:
ת"ז א [א] ראה במדרש
שומר טוב מהליל קלו;
מנומנה טוב פמש נא
לוח ית פיקוקא רבמי פרשה
י, ט:

ב. דלא מננהג אשכח
שאוומרים אופן לשבת ור"מ
המתחיל לן אליה, ראה
מנהגים דק"ק ורומניא
סימן קט, ור"ה צמח"ל
הלכות ראש חודש עמוד:
ג. כפאן הוא מוספת
המניח לניח סדמות:
ד. פ. ובני' היבן כן
בשם שני הלקט סימן רה:
ה. עיין סדר עולם רנה
פ"ה, ובפירוש סדר זמנים
לוח ט:

ו. עיין סדר עולם רנה
פרק יא בפירוש סדר זמנים
לוח ט לעשירי לחודש היה
ביום ג':
ז. וכ"ה צ"ח ד"ה שבת
בשם "קלמ"י:
ח. ע"ש בפירוש סדר
זמנים לוח ט:
ט. מקורו צנחל היעב
הלשון:

חכמת שלמה

ת"ז [פסח] א שבת שלפני
הפסח קורים אותו שבת
הגדול וכו'. י"ג, הנה בעת
מה שאין מפטרין ועדנה רק
שחל ערב פסח בשבת, נראה
לומר ק, יהיה כי בשבת
לאשונה שהוקם המשכן היה
ערב פסח שחל בשבת, דהיי
או היה ראש חודש ניסן ביום
א', דהיי כן אמרין [שבת פ],
כ' ולאותו יום נטל עשר
עשרות, וגם שנת אפרים
הקריב בשבת כמו שכתוב

משמע שמוחר להפענות בו, וכן משמע סוף סימן דדוקא
אחר שזעזעו אסור משום שהוא יום טוב, וכן משמע צמעות דף
י"ח ע"א, דלא כצ"ח [כאן ד"ה ותלמידים]. מיהו צמספות ראש השנה
דף י"ט ע"ב ד"ה מיימות משמע להמנהג שלל להפענות: מצאתי
כתוב ליתן חרס צמים הכנסת
לאזה נורך גדול מותר צמים. אף
אס חאמר שאסור צמשרי, משום
שמלוח צדון, כלקמן סימן מר"ב
[צנחה]:

סימן תל

[ובו סוף אחר]:

א שבת שלפני הפסח קורים אותו שבת

הגדול (א) א [א] [א] [א] הנה [א] הנה [א] והמנהג לומר [א] צמחה (ב) ההגדה
מתחילת עבדים היינו עד לכפר על כל עונותינו ופוקקים לומר צרכי נפשי:

והקשו, הוי להו לקצוע יום טוב צעשירי לחדש אפילו חל צחול, כמו שאר המועדים. ואפשר מפני שקצו צו עתים שמתה צו מריס,
כמו שכתוב סימן מק"פ [סעף ג]. ארשי"ף היה דורש שכל אחד יאלל מעט קודם פסח מקמת של פסח, כי שמתה היה שם משע סימון, →
וימלה צמה שאכל, וטוב ליתן ממנו לעני (מטה משה סימן חמנה ושל"ה ריש מסכת פסחים ד"ה המנהג). ולריך עיין, דזהו דוקא צדבר משבו
חק יעקב

ת"ז [א] שבת שלפני הפסח. וכתב המ"א ז"ל, מהרש"ל היה
דורש שכל אחד יאכל מעט קודם פסח מקמת דפסחא, כי
שמתה היה שם חמץ ויתלה במה שאכל, וטוב ליתן ממנו לעני, מטה
משה ושל"ה. וצריך עיין, דזהו דוקא בדבר חשוב שנתערב יבש
ביבש ונאכל אחד מהם או מותר, כמבואר ביררה דעה סימן ק"י,
אבל קמת בקמת מיקרי לח בלה, ואם יש ששים הכל שרי, ואם אין
ששים הכל אסור. וצריך לומר דלחומרא בעלמא נקט, עכ"ל המ"א.
ולי נראה דדינא קאמר, דאע"ג דקיימא לן קמת בקמת מיקרי לח
בלה, מכל מקום הא דעת קצת גדולי פוסקים דקמת בקמת מקרי לח
יבש ביבש (כמבואר בש"ך ביררה דעה סימן ק"ט ס"ק ג' (ובמ"ב)
[ובמנחת כהן] ספר התעובות חלק ב' פרק א דף (פ"ד) [ג] ע"א) וא"כ
לדידהו היה תחור וניעור תוך הפסח, על כן כל מה דאפשר לתקן
לכתחילה לצאת אליבא דכולי עלמא מתקנינן דיאכל מעט ותלינן
במה שאכל. ואע"ג דמבואר ביררה דעה [סימן ק' סעף ז] דלא תלינן
במה שאכל אלא א"כ שאכלו שוגג או נפלה מעצמו, מכל מקום
כיון שנעשה קודם פסח שאז עדיין שעת היתר הוא ליכא למיחש
כלל, ודוק [ב] מפני הנם שנעשה בו. ז"ל הטור, שפסח מצרים
מקחו בעשור כדכתיב [כו], ופסח שיצאו ממצרים היה ביום ה'
כדאיתא בסדר עולם, ונמצא שעשרה בהורש היה שבת, ולקחו כל
אחד מה לפסחו לשחוט אלהיהן ולא היו רשאים לומר להם דבר,
ועל שם אותו נס קרוי שבת הגדול, עד כאן לשון הטור. ובאמת כן
הוא בברייתא דרשב"ד דף פ"ז [ע"ב] ובתוספות שם ד"ה ואותן. אך
מה שכתב הטור כן בשם סדר עולם צריך עיין, דלהדיא איתא בסדר
עולם [רבה פ"ה] דבערב שבת יצאו ישראל ממצרים, וכן הוא להדיא

שערי תשובה

ת"ז (א) הנם. עיין באר היטב. ועיין בדגול מרובה [אוצר מפרשים ס"ק] מה
שכתב (ב) על דברי המג"א בזה, דרש"ל סבירא ליה דהוי יבש ביבש
אלא דהוי דבר שיש לו מחירין ומהני נאכל אחר, ע"ש. ועיין בשר"ת בית

לשטות לאלהיהם, ובשבת אמר המצוי אמנה הוא ומה שלל שמתו משום שהוא
וערבה אלל שחל שבת הגדול בערב פסח, וכן נוהגין. רש"ל היה דורש שכל אחד יאלל מעט קודם הפסח מקמת של פסח, כי שמתה היה שם משע סימון,
וימלה צמה שאכל (ומ"א חמה עליו דזה אינו אלא בדבר יבש, עיין יורה דעה סימן ק"י, וקמת בקמת הוי דבר לח, ע"ש. וחק יעקב ס"ק א כתב
דינא קאמר, ואע"ג דלא מהני עכ"פ כי אם בנפל אחד מהם בשוגג, ע"ש, הגא"א). וטוב ליתן ממנו לעניים, מטה משה ושל"ה, [מ"א]: (ב) ההגדה.
אפילו חל שבת הגדול בערב פסח, נקט יעקב ס"ק ג':

ביאור הגר"א

ת"ז [א] [נסף א] שבת כו'. שבת פ"ו ב' ואותו היום חמישי בשבת כו', ועיין
תוספות שם ד"ה ואותו כו'. וכן הוא במדרש שוחר טוב במזמור קלו,
ובליקוט ריש פרשת בא [רמז קפז] ובפסיקתא [ובח] שם [פרשה יו, ה]. והגמ"ר [ז]
וכל בו [סימן מח] כתבו בענין אחר: [ב] [היגון] והמנהג. שמאו התחיל הגאולה

אוצר מפרשים

ת"ז א [ש"ע סוף] א שבת שלפני. י"ב, אולי יש לומר כיון שמשכו ידיהם מעבודה
זרה, וביום י' ניסן הקריב למטה דן בעלי עבודה זרה [נדהרין צו, א], על כן
לא נקבע יום טוב, שלא ביטל עבודה זרה בימיו. ומישר קושית המג"א והט"ו:
(חמס סוף)

ב [פ"ז סוף] א רבים מקשים. י"ב, ואולי נקרא שבת הגדול שבו נתבטלה עבודה
זרה ומכילתא שמת פרשה יא ע"י משכו וקחו [שמות יב, כא], וחטא עבודה זרה נקרא

בש"ח בשבת שם ריש דף פ"ח בשם סדר עולם, ואתי כרבנן דבששי
בסיון ניתנה תורה בשבת, מה שאין כן לרבי יוסי שניתנה בשבעה
בסיון סבירא ליה ביום ה' יצאו ממצרים, ואם כן כיון דלדידן לעולם
שבועות בששה בסיון ומנהגינו לומר את יום מתן תורתנו כרבנן,
ואם כן צריך עיין איך כתב הטור ושאר פוסקים טעם זה אצל שבת
הגדול שהוא שלא אליבא דהלכתא כרבי יוסי (ועיין לקמן סימן
תצ"ד ריש הסימן במ"א מה שכתב שם). ועוד קשה, דאי קיימא לן
כדעה זו דביום ה' יצאו ואם כן ביום ו' ב' דפסח הוא יום א'
דשבועות (על פי הסימן א"ת ב"ש, עיין לעיל סימן תכ"ח סעף ג)
חמישים לספירה לדידן, ובאמת התורה ניתנה בשבת אליבא דכולי
עלמא, והוא יום ג"א לספירה, ובקושיא זו הרגיש גם כן בעשרה
מאמרות [נאמר חיקור דין חלק ב פרק טח הובא במ"א לקמן [ריש] סימן
תצ"ד, ומדחיק לישב בזה. גם אני כתבתי שם ישוב לקושיא זו, עיין
שם בס"ק א'. אכן לתנא דסדר עולם דביום י"ו יצאו, ושבת היה
יום שני לפסח, ובשבת ניתנה תורה שהיה יום חמישים לספירה,
נמצא דהמספר מכון אליבא דהלכתא ומנהגא. והא דקורין שבת
הגדול, עיין בדברי אחרונים שנאמרו בו הרבה טעמים אחרים. כתב
נ"ו רנים מקשים א"כ הוי לן ליתסם הגדולה לעשירי לחדש אפילו
נחול, ושעמתי מפי הרב ר' משה חריף ז"ל דנאומו יוס י' לחדש
נעשה עוד נס שנבקע הירדן, וא"כ היו ספורים שהמעלה היא מתמת
נס הירדן, לכן קראוהו שבת הגדול, דיוס עלייתן מהירדן לא היה
בשבת, והגדלי זה לפני מו"מ ז"ל וקלסיה, עכ"ל: [ג] במגדה
ההגדה. אפילו אם חל שבת הגדול בערב פסח, ואז דורשין בשבת

באר היטב

ת"ז (א) הנם. שנקמו כל אחד מה צעשור למדש, ואותו שנה היה יו"ד
צמחש בשבת. והקשו הוי להו לקצוע צעשירי לחדש אפילו חל צחול, עיין
אחרונים [מ"א וע"ן] ונחק יעקב [ס"ק ג]. ומה שהקשה הכ"י [סוף הסימן]
דא"כ כל ה' ימים היין נקראים גדולים, י"ל דהנה היה שאומרים שזוה"ס
לשטות לאלהיהם, ובשבת אמר המצוי אמנה הוא ומה שלל שמתו משום שהוא
וערבה אלל שחל שבת הגדול בערב פסח, וכן נוהגין. רש"ל היה דורש שכל אחד יאלל מעט קודם הפסח מקמת של פסח, כי שמתה היה שם משע סימון,
וימלה צמה שאכל (ומ"א חמה עליו דזה אינו אלא בדבר יבש, עיין יורה דעה סימן ק"י, וקמת בקמת הוי דבר לח, ע"ש. וחק יעקב ס"ק א כתב
דינא קאמר, ואע"ג דלא מהני עכ"פ כי אם בנפל אחד מהם בשוגג, ע"ש, הגא"א). וטוב ליתן ממנו לעניים, מטה משה ושל"ה, [מ"א]: (ב) ההגדה.
אפילו חל שבת הגדול בערב פסח, נקט יעקב ס"ק ג':

ע"י לקחתו. אבל הוא דבר שאינו, דהא מפורש במכילתא סוף פרשת בא
[פרשה יז] שומע אני מראש חודש תלמוד לומר [שמות יז, ח] ביום ההוא, אי ביום
ההוא יכול מבעוד יום תלמוד לומר [שם] בעבור זה, בשעה שיש מצה ומרור
מגוזים לפניך כו':

גדול כמו שאמרו חז"ל [ערכך טו, ב] על פסוק [שמות לב, א] לא תטאה גדולה. ועין
כי ביום י' ניסן מתעורר שבטו של דן יום קרבן נשיאו, [והם] היו בעלי עבודה
זרה [נדהרין צו, א], על כן לא קבעו היום טוב שעל ביטול עבודה זרה ביום טוב
שלהם. והוא על דרך בילגה שטבעתה קבועה וחלונה חתומה, שלהי מסכתא סוכה
[טו, א]:

[חמס סוף]

הוצא מנהל ארון האל
לכון יושא

תל"א ה. משנה ריש פסחים: כ"ט. טור: ב. הרב המגיד [מגן] ומטה ג. ג. נכס המוספות [והנהגת מימוניהם דפות קטעה סט נכס סמ"ק סימן טז]:

יד אפרים

תל"א (שריע סעיף א) בתחלת ליל ארבעה עשר בניסן בודקים כו' איתא בראש השנה דף כ"א [ג"א] אמר להו רב נחמן להני נהוהי ימא אנתו דלא [ידעיתא] [ידיעתו] כי בקביעותא דידוא כי [חותא] [חיותו] סתירא דמשלים להמא בעירו חמירא [כו'] דלדידהו דמגלי להו עלמא מארבע עשר משלים, ע"כ. ולפי זה ההלך במדבר וכהאי גוונא שאין בקי בקביעות המועד, צריך לבער איהו ימים קודם דמשלים סתירא ליומא, כדי שלא יבא לידו ספק, ולא ראיתי שהוכרזו שיהיו במוסקים:

לבושי שרד

תל"א (ה) שריע סעיף ב של"א יתחיל בשום מלאכה וכו', כ"ח [ז]:

הגהות והערות

- [א] עיי' מג"ח לקמן סימן סג ס"ק ו':
- [ב] תוקן ע"פ לון הר"ן: הגליון:
- [ג] פסהירות יעמקן מפ"ד מנוב שנינו ב"י:
- [ד] תוקן נכס"ח ע"פ משה"ס, וכן בתוספות שם:
- [ה] תוקן במהדורם פלריקן קטע"ט:
- [ו] תוקן במהדורם לתנענע מרי"ט וכ"ה בגמרא:
- [ז] במהדורות דיהרנ-פלרט מ"ג מנוב של"א

שחטנו יבש ציבש ונאכל אחד מהם או הכל מותר, כמו שכתוב ביוזרה דעה סימן ק"י [סעיף ז], אבל קמח בקמח מקרי למ בלח' ואם יש ששים הכל שרי ואם אין ששים הכל אסור. וזריך לומר להחמיר בעלמא נקטיה. ויש להחמיר, הואיל ואלא מפי אותו לדיק:

סימון תל"א

וזמן בדיקת החמץ. ובו ב' סעיפים:

א. (א) א [א] [א] [א] [א] בתחלת ליל ארבעה עשר בניסן ב' בודקים את החמץ לאור הנר [ב] בחורין ובסדקין [ג] בכל המקומות [ד] [א] שדרך להכניס שם חמץ:

ב. [א] [א] [א] [א] יזהר כל אדם [ג] [ג] [ג] שלא יתחיל בשום מלאכה ב' ד [ד] [ד] ולא יאכל עד שיבדוק

באיסור חמץ לדוריימא, וצ"ע שיש שיעור מהמת הקדמת זריזים שרגילים צעמ ההיא כמו בצארהס. וזלילה אין שום שניו אלף צמחלמה שאו דרך חס לנזא לנימו מצחוק, אלף דציאח האדס רגיל להיות בין השמשות צעוד קמט יוס וזריך להמתיק עד שהנר מצהיק, על כן ימתיק משעת ביאתו שאו יש שניו עד הצהקת הנר שהוא הלילה ממש, וזוהי שעה שמתקן יהיה פנוי לגמרי שלא ימשך ציטול הנדיקה מזמן המוגבל, דהיינו יש צהן שניו שהיא סמוך לציאתו חתך דוקא. וא"כ שפיר זריזים למרתי הכך עעמי:

חק יעקב

תל"א [א] בתחלת ליל ארבעה עשר. וז"ל הרא"ש בתשובה כלל י"ד סימן ג', ואחר שאיבת מים מיד בתחילת הלילה יבדוק החמץ, ולא יאכל ולא יעשה דבר אחר עד שיבדוק, עד כאן לשונו. וכן כתב מהרי"ל [הלכות בדיקת חמץ עמוד לה]. ומשמע דהבדיקה צריך להיות בלילה ממש ולא בין השמשות, רק אחר צאת הכוכבים, ואף שיש עדיין קצת אור יום, וכן כתב גיסי הרב בספרו אליה זוטא [סי' ג]. דלא כהב"ח נ"ה ומ"ש לכן שאחרי נמשכו שאר אחרונים. ודבריו נכונים מלתא בטעמו, ומוכרח בלשון הפוסקים, גם דברי הראב"ד

ביאור הגר"א

תל"א [א] [א] [א] בתחלת ליל. דמשום הכי נקט [פסחים ב. א] אור, לומר בתחילת הלילה שיש עדיין אור, שבלאו הכי לא היה שם חשך לאור משום לישנא מעליא, ראב"ד [בהשגחה על בעל המאור פסחים א. א]. ועיי' ר"ן שם ו"ה גמ': [ב] בחורין ובסדקין. גמרא [שם ח' א' תגא אין מחייבין כו', לא צריכא דנפל. ושם, זה יכול להכניסו כו': [ג] בכל המקומות שם. ג. א.:

מהצית השקל

שלא יאכל המשויר אדם אחד כי אם בשני בני אדם ושתיים שתיים, היינו מצד חומרא. ועוד, כדי שיהיה ספק ספיקא, חדא שמה נאכל, ואם תמצא לומר אינו נאכל שמה מה שזה אוכל הוא היתר. והיינו התם דוודאי נתערב בו איסור, מה שאין כן כאן דלא ידעין אי יש בו איסור כלל, בלאו הכי הוא ספק ספיקא, חדא שמה ליכא איסור כלל, ואם תמצא לומר הוי שמה נאכל: ואם אין ששים הב"ב אסור. ולא מהני מה שנאכל אחר. ובספר חק יעקב [סי' א] תירץ ניהו דקיימא לן דקמח בקמח מקרי לח בלח, מכל מקום יש אומרים דמקרי יבש ביבש כמו שכתב הש"ך, וביבש ביבש קיימא לן בסיומן חמץ [סעיף ז] אע"ג דנתבטל קודם הפסח חזרו וניעור בפסח ואוסרו במשהו, וא"כ אי נתערב בקמח חמץ איכא למימר שחזרו וניעור בפסח, וכדי לצאת ידי דעה זו צוה לאכול ממנו מעט קודם פסח דיש לתלות שהאיסור כבר נאכל. אע"ג דאי היה וודאי תערובת לא מהני מה שנאכל אחר קודם פסח, וחזרו וניעור בפסח, מכל מקום כיון דליכא אלא חשש שמה נתערב וגם דקיימא לן דהעיקר דקמח בקמח מקרי לח בלח, סמכינן על מה שנאכל מעט קודם הפסח:

תל"א (ס"ק א) בתחלת פירוש סמוך כו'. דהר"ן בשם הראב"ד [בהשגחה על בעל המאור פסחים א, א] דייק לה מדרגן [יש פסחים] אור לארבעה עשר

(א) בתחלת ליל ארבעה עשר כו'. בגמרא [פסחים ז. א] פרכין מכדי חמץ משש שעות אסור נבדיקה בשתי, וכי חמץ ורזין מקדימין למנות נבדוק מנפרס שנאמר נבאשיח אדם מניס צמחיהס ואור הנר יפה לבדיקה. פירש רש"י נ"ה ואור אלף ביום מחשיך, וכי חמץ נבדוק לאור היום, הא ילפינן לקמן [ג] סיפוש מנירות. גם הטור העתיק שני טעמים אלף. ונראה להניו מרוויסה, דעכ"פ צנינן שעה מצורתה לקצוע צה דיקה, דהיינו לומר שיש שניו בזהמה שעה ויש צה רושם, על כן הקשה בגמרא דנבדוק בשתי שאו יש רושם ושינוי צאיסור חמץ לדוריימא, וצ"ע שיש שיעור מהמת הקדמת זריזים שרגילים צעמ ההיא כמו בצארהס. וזלילה אין שום שניו אלף צמחלמה שאו דרך חס לנזא לנימו מצחוק, אלף דציאח האדס רגיל להיות בין השמשות צעוד קמט יוס וזריך להמתיק עד שהנר מצהיק, על כן ימתיק משעת ביאתו שאו יש שניו עד הצהקת הנר שהוא הלילה ממש, וזוהי שעה שמתקן יהיה פנוי לגמרי שלא ימשך ציטול הנדיקה מזמן המוגבל, דהיינו יש צהן שניו שהיא סמוך לציאתו חתך דוקא. וא"כ שפיר זריזים למרתי הכך עעמי:

שכב"י [נ"ה ומ"ש ולא] יש לפרש כן, וכן מבואר בדבריו להדיא בספר תמים דעים בהשגותיו ויש פסחים [א. א] על בעל המאור, וכן הוא דעת הר"ן [שם נ"ה גמ']: [ב] שדרך להכניס שם חמץ. לאו דוקא, אף שאין דרך להכניס שם חמץ רק במקום שמשמשין שם, חיישינן שמא הכניס שם חמץ ולא אדעתיה, וכן כתב הטור. וכמבואר לקמן סימן תל"ג [סעיף ג]: [ג] שלא יתחיל בשום מלאכה. ואסור חצי שעה קודם הזמן, דלמא אתי לאמשוכי, מ"א [סי' ג]: [ד] ולא יאכל. אבל טעימא שרי, מהרי"ל [הלכות ערב פסח עמוד נא], וכן הסתמך

כעפרא דארעא אין זה לשון הפקר, ואם הפקיר נכסיו בלשון זה לא הוי הפקר. וביותר לפי מה שפסק מ"א סימן תל"ז ס"ק י"ג כמאן דאמר דאפילו ביטול בלב מהני, והפקר בלב לא הוי הפקר לכולי עלמא. תירץ הר"ן כיון דבאמת חמץ אינו ברשותו של אדם, דהא אסור בהנאה, ואין ראוי שיעבור עליו בכל יראה, אלא דגוירת הכתוב הוא ועשאו כאלו הוא ברשותו לעבור עליו בכל יראה וכדאיתא בפסחים דף ר"ו ע"ב, לכן בגילוי מלתא בעלמא שמוציאו בדעתו מרשותו סגי: שאני חמץ כו'. אע"ג דבשאר איסורי אע"ג דלא ברילו מנייהו מכל מקום אין צריך לבערם, דהיינו בשר בחלב וערלה וכלאי כרס, תירצו התוספות ויש פסחים שאני הני דאיסורין איסור עולם, מה שאין כן חמץ. והפוסקים כתבו דשאני חמץ מהני, דאית ביה כרת: אי נמי כיון, כצ"ל: לכן החמירו עליו הכנסים [כו'] ועיי' מה שכתבתי סימן תמ"ב. ויש הסימן, מחלוקת הפוסקים בדבר שאין אסורו כי אם מדרבנן אי חייב לבערו מן הבית, ע"ש. ונראה מדברי מ"א דסבירא ליה כהפוסקים דאין לבדיקה עיקר מן התורה, ואם בדק ולא ביטל ומצא אח"כ חמץ עובר על כל יראה, וכן כתב מ"א סימן תל"ז ס"ק ה', (ויש) עובר, ע"ש. אבל הפרי חזק [כאן אות א] הסכים לדעת הר"ן [פסחים א, א ד"ה אלא] דמן התורה בהדא מנייהו סגי, הן ביטול גרידא הן בדיקה גרידא,

וכן מבואר בדבריו להדיא בספר תמים דעים בהשגותיו ויש פסחים [א. א] על בעל המאור, וכן הוא דעת הר"ן [שם נ"ה גמ']: [ב] שדרך להכניס שם חמץ. לאו דוקא, אף שאין דרך להכניס שם חמץ רק במקום שמשמשין שם, חיישינן שמא הכניס שם חמץ ולא אדעתיה, וכן כתב הטור. וכמבואר לקמן סימן תל"ג [סעיף ג]: [ג] שלא יתחיל בשום מלאכה. ואסור חצי שעה קודם הזמן, דלמא אתי לאמשוכי, מ"א [סי' ג]: [ד] ולא יאכל. אבל טעימא שרי, מהרי"ל [הלכות ערב פסח עמוד נא], וכן הסתמך

ג שאין נבדל בו. וכמו הכ"מ נעמוד רע ד"ה סמיה] לקמח בקמח כיון דנכלל מיקרי לה בלח. עכ"ל. וכן כתב מהר"א במרומת הדשן סימן קי"ד בשם הסמ"ג [נלחין קלח כ. א] ומצינו ב"י [נעמוד שעת ד"ה ונפסק] ודרכי משה צ"ח סימן תמ"ו [ריש אורח ב] ממודש ג' [ועיין מ"ש צ"ח סימן תנ"ג א]. וכן כתבו בחידושי הרשב"א פרק גיד הנשה דף קי"ו ע"ג [מולין א. ב ד"ה אמר ליה] ונתשובה [מ"א] סימן רפ"ג. וכן הוא בתוספות לזנאים דף ע"ג ע"א ד"ה רבי יודא. ובמנחות דף כ"ב ע"ב [ד"ה ורבי יהודה]. דלא כדמשמע בתוספות פרק הערל [במנחות] ר"ש

דף פ"ב ד"ה רבי יהודה א דקמח בקמח לא הוי בלח בלח אלא כשהוא רותח: ד והאיסור עומד בעצמו. אלא שהוא מעורב עם אחרים, אע"פ שהוא מבוטל במים או משקים אחרים מקרי יבש, ב"י [נעמוד רע ד"ה וע] עומד (ב) בעצמו אלא שנתערב ואינו מכיר בו (א) ה [ד] ה [ד] חד י [ס] (א) בתרי בטיל [ס] ומותר לאכלו אדם אחד ז כל אחת בפני (א) עצמה [ס] אכל לא יאכלם שלשתן

שלשתן כאחת, דהא ממה נפשך אובל האיסור צ"ח אכילה: ומורה טעמא כלל ל"ט סוף דין א' בשם הפוסקים, וכן מוכח בש"ס [מולין ק. א]. מיהו פשיטא דנמנושל כ"ח ששים בין החמיכות והמים נגד האיסור, אלא דאפילו יש ששים, דין החמיכות יבש דנכלל ברוב, ואם אין בחמיכות רוב, כל החמיכות אסורין אע"פ שיש ששים, וק"ל. וכן מוכח בש"ס ופוסקים: ה חד בתרי בטיל. הטור [נעמוד ט] ה"ה מחלוקת הפוסקים גבי אסורי הנאה כגון סמך צפסא וכה"ל גוונא. והמחבר השמיטו כאן, לפי שסמך אמה שכתב צ"ח סימן תמ"ו [סעף ט] דאפילו באלף לא בטיל, ושיש אומרים דחמץ שזה לשאר איסורין. ועיין לעיל סימן ק"ב ס"ק (י"ג) [יג]: ו בתרי בטיל. [כ] כלומר ברוב, כדכתיב [שמות כג. ב] אחרי רבים להטות. ואפילו ליכא רוב אלא וי בטחן מרי שהם קטנים מהאיסור [וכגון שלא נודע איזה מהן אסור, וכדלקמן ס"ק ח. ז] בטל: ז כל אחת בפני עצמה כ"י. דכשאוכל הראשון אני אומר זהו של היתר, וכן בכל אחד ואחד, ואפילו באחרון אני אומר מה שנאכל ראשון הוא היה של איסור וכבר הלך לו, וזה של היתר הוא, מה שאין כן בדברים הנכללים. לפיכך אינו אוכלן כולן כאחד, עכ"ל הרשב"א [מורה הבית הארוך פ"ד ד שער א, ס. א; הקד"י, ב]. ומטעם זה משמע להוא הדין דמותר לאכול אחד ושנים או ששים ואחד, לאפוקי שלשתן יחד דלא, והכי משמע ממאי דיחבאר לקמן ס"ק י"ב דמותר לנשם בשתי קדרות, ע"ש:

קט מס"א א ביבש בו. כלומר שאינו נכלל או מתפשט: בסוף [בט"ל]. ובמין בשאינו מינו ואינו מפרו אפילו יבש ביבש נטי ששים, כי היכי לאי מנשל ליה כהדדי לא ליטי ליה טעמא, דהוי איסורא לאורייתא. וכלים שנתערבו עיין סימן קכ"ב דין ח':

פתחי תשובה קט (א) בתרי בטיל. עיין פרי חדש [סוף סי' ד] דמסיק דכל דהו טפי ממחצה סגי. ועיין בספר מנחת יעקב כלל ל"ט [אתא א] וכלל ג"א [אתא ב] דעתו דמדברנן בעיני דרוקא כפל. ועיין פרי מגדים בביתחן [שער התערוכות ח"א פרק א ד"ה והנה יבש ביבש דבטל] שכתב דאיסור דרבנן גם המנחה יעקב מודה דאין צריך כפל, ואף באיסור דאורייתא המקיל במשהו יותר כפרי חדש אין לגעור בו [ועיין בתשובת חתם סופר י"ד סימן צ"ט מזה, ויובא קצת לקמן סימן ק"י ס"ק ד]. ועיין בתשובת חינוך בית יהודה סימן פ' שדעתו כהפרי חדש דאין צריך כפל אף באיסור תורה. ועיין שם שחלק על חכם אחד שפירש דברי השי"ך [ס"ק ח] שכתב חד בתרי בטל כלומר ברוב, ואפילו ליכא רוב אלא בהנך תרי שהם קטנים מן האיסור כ"י. ור"ל ההשתי חתיכות ביחד המה קטנים מן האיסור וליכא אלא רוב מנין, דהיינו שתי חתיכות נגד אחת ולא רוב בנין, אפילו הכי בטל, והוא ז"ל חלק עליו ופירש דר"ל דבהנך תרי יש גם רוב בנין, שהשנים יותר גדולים מן האחד אלא האין צריך כפל. והאריך בזה, וכתב, היוצא לדניא אם אחד אמר שיש לו בבית ז' חתיכות, ו' היתר ואחת איסור,

ואזל לעלמא ואנו מוצאין בערבוביא ז' חתיכות ואחת מהם גדולה יותר מ' אמרינן שתחבטל בששה, ולא כששים אם הגדולה גדולה ככמות מכל הששים. וכן אם אמר שיש לו חתיכה אחת היתר של ז' לישרות וששה חתיכות איסור כל אחת ליטרא אחת, ואזיל לעלמא ובתוך כך בא אחד ותחת הגדולה לז' חלקים ונתערבו, בטלים ברוב. ולדברי החכם הנ"ל לא בטיל, דהא אפילו לקולא חד גדולה בטל בתרי קטנים אף שבצירוף אינם כמו הגדולה, כל שכן לחומרא שהגדולה של היתר בטילה בששה חתיכות איסור, ע"ש עוד:

מחצית השקל קט (ס"ק ג) שאין זכו. כשהוא רותח. אבל כשהוא צונן אין לו דין לח בלח. וזה אינו, אלא דאף בצונן מקרי לח: (ס"ק ד) והאיסור זכו. צריך ששים בין החתיכות זכו. דאף שאיסור בעין ניכר ונתחבטל ברוב, מכל מקום לא ידעינן כמה נבלע מהטעם, לכן צריך ששים נגדה: אין בחתיכות רוב זכו. אף על פי שיש ששים. דאף שהטעם נתחבטל, מכל מקום העיקר לא נתחבטל, כיון דליכא רוב חתיכות נגדו: (ס"ק ה) חד זכו. חמץ בפסח זכו. דאיסורו במשהו, וא"כ אפילו יבש ביבש הוה ליה לאסור במשהו: ועיין לעיל סימן קי"ב ס"ק (י"ב) [יג]. שהביאו שם מחלוקת הנ"ל בהמץ בפסח: (ס"ק ו) בתרי זכו. וכגון שלא נודע זכו. רצה לתוך, דא"כ כיון דהנך תרי קטנים מן האיסור אי"כ ניכר האיסור ויטלם, על זה כתב וכגון שלא נודע זכו, ר"ל כמו שכתב ס"ק ח' דמיירי ששחט כמה מינים וירדע שאחד לא נשחט כהוגן ואינו יודע

הכ"מ שם י. ג. המרומה שם. לאורין קמ קמח נג. א. רש"א [מורה הבית ד שם; הקד"י, ב]:

ציונים מהשיך ציונים מהשיך (ב"י נעמוד רע ד"ה בשם תשובה ב"א נפ"ל סימן רפ"ג [הרמב"ן - שו"ת] ומה סימן קכ"ב וספר רמה [סימן ג' ד"ה הלך] ועוד פוסקים:

גדרות והערות א] מראה שמונו למה ב הוא עצמו שם, אולם לא ידענו לאורו של השי"ך אולם, אך המגן אברהם אצ"ח פ"ע ח' שם: זקן ע"פ זו השמט: מנחת סוף שם לא הוסיף ל' ונתמטין להדיא, אלא "ששים ושעורים ואורז וזקן וכיוצא", ע"ש: מוקן ע"פ מגד ששים ומשמרת ששים:

הבצורה פריצולאן
בוצאה מכלל שאלת זכרון גילוי
מבין רואים

מנהג ישראל ללבוש טלית גדול בליל יום הכפורים.

יש לומר קצת טעם לזה, כי הנה בפסח מצרים היה לילה כיום יאיר כדאי בווה"ק (ח"ב ל"ח, ע"א) ושמעתי ממרן האדמו"ר רבי שמואל זצ"ל הכ"מ, שנגלה אז אור הגנוז — עכד"ק, והנה המהרש"א בפרק קמא דיומא מביא דיומ הכפורים הוא השבת של הימים טובים, כמו שיש ששה ימי חול ויום השביעי שבת, כן יש ששה ימים טובים (יום א' וז' של פסח, ויום א' וז' של סוכות, ויום א' דשבועות, ויום א' דר"ה) — ויום השביעי הוא יום הכפורים. וידוע דשבת קודש מיניה כל שתין יומין מתברכין כדאיתא בווה"ק (שמות פ"ח ע"א), וא"כ גם יוה"כ שהוא דוגמת שבת הוא מקור לכל הארות הימים טובים; ואם בליל פסח מתגלה אור הגנוז (מסתמא גם היום מעין המאורע בפסח מצרים), ק"ו שמתגלה זה ביותר שאת בליל יום הכפורים. והנה עיקר החילוק בין יום לילה הוא, משום דבלילה הוא זמן שליטת הדינים וסטרא אחרין כדאיתא בווה"ק (ח"ב קי"ב, ע"א). אך לא כן ביוה"כ, שאז מתגלה לובן העליון, ואז אין שליטת הסט"א שהם שליחי השטן, כיון דביום הכפורים לית ליה רשות לאסטוני כמו שאחז"ל (בדרים ל"ב, ע"א), וכן גם לכל חילו אין להם רשות וממשלה כלל, ואז לילה כיום יאיר שמתגלה אור הגנוז. ע"כ בפנימיות לילה זו דינה כיום, ושייך בה מצוות ציצית.

ובזה יש לומר הטעם דכמה צדיקים וקדושים שהתפללו מנחה בליל יום-כפור באיחור גדול, שכבר היה לילה, וגראה שהם, היה כוחם יפה לעכב את החסדים באור הגנוז המתגלה ביום, ולמשכם גם בחשכת לילה. לכן מותר היה להם להתפלל מנחה גם אז, כי בפנימיות דינו באמת כיום. (מוצאי-יום הכיפורים, תרפ"ז)

76

בערב יום הכפורים היו מכניסין את הקטורת עוד הפעם למכתשת כדי שתהיה דקה מן הדקה. כתישת הקטורת היא רמוז על התחברות ישראל יחד, ואפילו אם הפחותים שבישראל יתחברו בלב שלם יש בזה הרבה טוב מחמת חלק הטוב שבהם. וע"כ גם החלבנה היתה בתוך הקטורת, שמרמזת על פושעי ישראל כמו שאחז"ל (כריתות ו', ע"ב).

והנה יש פלוגתא בקמח אם חשיב לח בלח שמתערב יפה או לא (ועי' בזה במג"א או"ח סי' ת"ל, ס"א) עכ"פ איך שנלמד הדבר ברור, דכל שנטחן הקמח דק ביותר, דומה הוא יותר ללח בלח. ויש בילה, וכן בקטורת כל שנטחן יותר חזק מתערב יותר, וע"כ כותשין את הקטורת של יום הכפורים פעם נוספת, דקה מן הדקה, כדי להורות בזה דאף מי שיש בו אהבת ישראל כל השנה, לא תספיק זו אצלו ליום הכפור; אלא ביום זה יוסיף אומץ ועוז להתקשר ולהתאחד עם כל ישראל באהבה עזה, וירחיק מליבו כל גנדוד שנאה ותרעומת, כדאיתא בהלכות יוה"כ (או"ח סי' תר"ו, ס"א) דמה"ט יפייסו כל אחד לחבירו בערב יוה"כ. וזה הרמז בפעולה זו שעושים אז.

(מוצאי-יום הכיפורים, תרפ"ז)

אדמו"ר זצ"ל מסוכטשוב הקשה (שם-משואל, מועדים: יום הכפורים) על מה דאיתא בכתבי האריז"ל דכפרות הם דוגמת שעיר המשתלה, וסעודת ערב יוה"כ"פ היא נגד פר יום הכפורים הנעשה בפנים: והרי פר קודם לשעיר, ולמה

כאן מובל"ר אריג צב. פרומו צליל הי"ן
אב"ק קוצ'ילאק
מאט. יעקב חנה. אולגין

הצדיקים
נה, וגם
— שהיה
אחר-כך
ים היום
, ע"א):
חיסרון
וב יהיה
שתוציא
נתקללה
עתיקים,
נמחלין
כ גיזון,
מתלבש
שיתלבש
ונין רק
דש, אי'
לתיקון
שעיקר
לעתיד,
גן עדן,
וי והגון
ים. —

(תרפ"ז)

בכניסת
א יעשה
שיהיו
כפורים,
לא יהיו

י לבטל
ם פוגם
כי כל
, ע"א)
ר"ה ז',
וד ושנה
יש פגם
בשמים

(תרפ"ז)